

Ася Брижак,
асистент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Чернівецького факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»

УДК 343.9

Кримінологічна характеристика крадіжок, поєднаних з проникненням у житло: рівень, структура, динаміка та географія злочину

Проголошення незалежності України та прийняття Конституції України 1996 р. надало певний поштовх у різноманітних напрямках розвитку юридичної науки. Не винятком стала і кримінологія. Відповідно до положень, закріплених у ч. 1 ст. 41 Конституції України, кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Крім того, ч. 4 ст. 41 Основного Закону України закріплює положення, згідно з яким ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним, чинним законодавством передбачено недоторканність житла. На державу покладено обов'язок із реального забезпечення конституційно проголошених прав, свобод і законних інтересів, серед яких і забезпечення права власності на майно.

Перехід до ринкової економіки, соціально-економічний стан в Україні, наслідки світової фінансово-економічної кризи обумовили зростання безробіття, що негативно вплинуло на стан злочинності в державі, зокрема зростає кількість злочинів проти власності. Це зумовлює автора праці дослідити під кримінологічним кутом зору такий злочин, як крадіжка, поєднана з проникненням у житло.

Відзначмо, що проблемам, пов'язаним із кримінологічною характеристикою злочинів, приділяли увагу багато фахівців, зокрема Ю. Д. Блувштейн, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, В. П. Ємельянов, Ю. Ф. Іванов, А. М. Колодій, В. В. Кузнецов, А. Ю. Олійник, П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк та інші науковці. Враховуючи актуальність дослідження кримінологічної характеристики крадіжки, поєднаної з проникненням у житло, автор ставить перед собою завдання дослідити окремі

її складові. Для досягнення поставленої мети планується дослідити співвідношення таких понять, як злочин і злочинність, з'ясувати рівень, структуру, динаміку та географію крадіжок, поєднаних з проникненням у житло в Україні.

Передусім аналізуючи певні наукові думки як вітчизняних, так і закордонних фахівців стосовно поняття злочину, можна зробити висновок, що злочин – це протиправне діяння (бездіяльність), винне (умисне або скоєне з необережності), покарання за яке передбачено кримінальним законодавством. Натомість злочинність – соціальне зумовлене, історично мінливе, порівняно масове кримінологічне явище, що проявляє себе в системі кримінально караних діянь на певній території за певний період часу, а також осіб, які їх учинили. Характеризуючи ознаки злочинності, Ю. Ф. Іванов та О. М. Джужа роблять висновок, і ця ідея імпонує авторові, стосовно розкриття сутності злочинності. Зазначмо деякі з них:

– злочинність є історично мінливим явищем. Це означає, що вона з'явилася на визначеному етапі розвитку людства та разом із соціальними відносинами змінювалися поняття злочинного та незлочинного;

– злочинність має кримінально-правову характеристику. Поняття злочину – базового елемента поняття «злочинність» – дає кримінальне право. Коло злочинів, що її складають, визначає кримінальне законодавство. Тож декриміналізація чи криміналізація тих або тих діянь впливає на всі її показники;

– злочинність – не статистична сукупність злочинів, а власне явище;

– злочинність складається з конкретних злочинів, учинених на певній території у відповідний період часу.

– злочинність характеризується стійкістю. Стійкість злочинності означає, що не можна чекати різких змін у її структурі за рівні короткі проміжки

часу (місяць, квартал, рік). Такі порівняно масові явища не можуть змінюватися дуже швидко. Різкі коливання деяких показників радше свідчать про вади обліку, ніж про реальні зміни у стані певного явища [1].

Вітчизняні фахівці-кримінологи доречно відзначають, що злочинність як соціальне явище містить низку рис і ознак, яких немає в окремій антигромадській поведінці, зокрема й у злочині як індивідуальному акті поведінки та формі прояву злочинності.

Злочинність, як будь-яке інше соціальне явище, можна оцінювати за допомоги якісних і кількісних критеріїв, основними з яких є: 1) рівень злочинності; 2) коефіцієнти злочинності; 3) динаміка злочинності; 4) географія злочинності; 5) структура злочинності; 6) характер злочинності; 7) ціна злочинності; 8) стан злочинності [1].

У кримінології вже давно існує науковий термін «кримінологічна характеристика» окремої групи (виду) злочинів. Але слід відзначити, що на сучасному етапі розвитку цієї науки немає однозначного трактування цього поняття.

На думку певних фахівців, кримінологічна характеристика охоплює кількісно-якісні показники окремої групи (виду) злочинів, дані, що характеризують особистість злочинця, причини та умови вчинення відповідної групи злочинів, а також заходи попереджувального впливу [2, с. 84]. На думку А. Ф. Зеленського, кримінологічна характеристика – «комплексне поняття, що визначає поширеність відповідної протиправної поведінки, її різновидів, типові способи вчинення злочинних посягань, їхню мотивацію, місце і час вчинення, а також особливості особистості суб'єктів злочинів» [3, с. 164].

В. Б. Ястребов, розмірковуючи з приводу зазначеного питання, вводить у поняття кримінологічної характеристики злочину набір необхідних і важливих факторів про істотні ознаки

і властивості злочинів і розглядає кримінологічну характеристику злочинів як систему ознак, що відображають: 1) їхні просторово-часові параметри (місце в загальній сукупності злочинів, зв'язки з іншими видами злочинів, основні тенденції розвитку тощо); 2) особливості, що мають значення для розуміння детермінант злочинних проявів (властивості, що передбачають відповідні особливості особистості тих, хто вчиняє злочини, криміногенні ситуації, характер взаємодії особистості й ситуації, обставин учинення злочинів); 3) особливості, що мають значення для організації попереджувальної роботи (характер зв'язків між елементами комплексу ознак, специфічних для тих або тих категорій злочинів, вплив діяльності правоохоронних та інших державних органів, громадських організацій на протиправну поведінку) [4, с. 16].

Загалом більшість авторів вважає стан злочинності кількісною та якісною характеристикою злочинності, що має комплексний характер, визначається рівнем, структурою, динамікою, коефіцієнтом та іншими показниками злочинності та дозволяє комплексно характеризувати злочинність як в абсолютних, так і у відносних одиницях виміру за певний період часу і на певній території чи в певному регіоні або державі [5, с. 189].

Так, рівень злочинності – це загальна кількість злочинів, вчинених на певній території в тій чи тій державі або регіоні за визначений період часу, і загальна кількість злочинців, які визнані такими, згідно з законом, за вчинення злочинів на тій самій території в тому самому регіоні чи державі за той самий (визначений) період часу. Рівень злочинності у відносних величинах обчислюється співвідношенням кількості злочинів за певний період із кількістю всього населення країни (регіону) чи яких-небудь вікових або громадських груп з розрахунку на 100 тис., 10 тис. або

1 тис. осіб. Нерідко у кримінології цей показник називають коефіцієнтом злочинної інтенсивності. Співвідношення ж кількості осіб, що скоїли злочини, з кількістю всього населення країни (регіону) або певним контингентом із розрахунку на указану кількість людей свідчить про злочинну активність цих осіб [6, с. 48].

Досліджуючи рівень злочинності, необхідно звернути увагу на певні статичні показники, які стосуються корисливих злочинів, зокрема крадіжок, поєднаних з проникненням у житло. За даними Міністерства внутрішніх справ України у 2009 р. було зареєстровано злочинів проти власності 242 766, у 2010 р. відповідно 318 216, питома вага цих злочинів відповідно склала 55,8 та 63,5 відсотка від усіх скоєних в Україні злочинів. Причому статистика зазначає, що в 2009 р. було скоєно 34 000 квартирних крадіжок, а 2010 р. – 32 781 злочин. У 2011 р. було скоєно злочинів проти власності 339 326, питома вага яких у структурі злочинності становить 65,8 відсотка, зокрема крадіжок з проникненням у житло скоєно 24 930. Якщо звернути увагу на статистичні дані 2012 р. то слід відзначити, що злочинів проти власності було вчинено 307 880, серед яких квартирних крадіжок 21 443 [7].

Структура злочинності, як відзначає Ю. Ф. Іванов, – це внутрішня, притаманна їй ознака, що розкриває її будову, окремі складові частини в загальній їх сукупності за визначений відрізок часу та на визначеній території. Від того, яка структура злочинності, залежить і напрямок головного удару в боротьбі з нею. Структура виразно показує, що таке злочинність у безпосередніх конкретних умовах, яка визначальна якість цього явища. Аналізуючи структуру злочинності, необхідно виходити із суті та змісту самого соціального явища; розглядати злочинність у всій її різнобарвності, беручи до уваги той факт, що злочин-

ність перебуває в постійному русі та зміні, котрі зумовлюють і змінюють деякі аспекти; розкрити зв'язки та зумовленості різних видів структури як між собою, так і з іншими базовими й надбудовними суспільними явищами; досліджувати не тільки теоретичну, а й практичну значущість відповідного виду структури, зважаючи на поліпшення боротьби зі злочинністю. Основним показником структури злочинності є питома вага. Питома вага – це відношення частини злочинності до її загальної кількості [1].

Динаміка злочинності – це зміни її рівня, коефіцієнта і структури за певний відтинок часу [5, с. 189]. Враховуючи, що злочинність у сфері власності, як явище матеріального світу, перебуває в постійному русі та зміні, для його характеристики використовується такий показник, як динаміка злочинності, себто така кримінологічна категорія, що означає зміни у стані, структурі, характері, географії злочинності, які відбуваються протягом певного періоду [8, с. 170].

Географія злочинності – це просторово-часовий розподіл кримінальнокараних діянь (за рівнем, структурою, динамікою), що пов'язане зі специфікою різних регіонів світу, країн чи адміністративно-територіальних одиниць однієї країни, з чисельністю, структурою та розселенням населення на досліджуваних територіях, зі своєрідними формами організації життя людей, умовами їхньої праці, побуту, відпочинку, культури, національних традицій тощо. У нашій країні, як і в інших, відомості про територіальний розподіл злочинності формуються на основі даних первинного обліку злочинів за місцем їх учинення, які потім узагальнюються в офіційній звітності правоохоронних органів районів, міст, областей [3, с. 30].

Говорячи про географію злочинності України щодо скоєння квартирних крадіжок, слід відзначити, що в методологічній площині територію

України умовно можна переділити на чотири регіони: західний, центральний, східний та південний. До західного регіону слід віднести Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Волинську, Рівненську, Тернопільську, Хмельницьку, Чернівецьку області. До центрального регіону – Житомирську, Вінницьку, Київську, Чернігівську, Черкаську, Кіровоградську. До східного регіону – Сумську, Полтавську, Харківську, Дніпропетровську, Запорізьку, Донецьку, Луганську області. До північного регіону належать Одеська, Миколаївська, Херсонська області та Автономна Республіка Крим.

Так, наприклад, у західному регіоні 2009 р. у Волинській області було скоєно крадіжок із квартир 670, у 2010 р. – 622 злочини. Статистичні дані за 2011 р. свідчать про те, що в цій області було зареєстровано 418 крадіжок, пов'язаних з проникненням у житло. Що стосується даних 2012 р., то слід відзначити, що аналогічних злочинів зареєстровано 288. У Закарпатській області за відповідний період із 2009 р. по 2012 р. було скоєно відповідно 434, 398, 219, 178 крадіжок, пов'язаних з проникненням у житло. У Тернопільській області, згідно зі статистичними даними Міністерства внутрішніх справ України, 2009 р. скоєно 366 крадіжок з квартир, 2010 р. – 367, 2011 р. – 223, а 2012 р. – 162.

Вибірково аналізуючи географію крадіжок, поєднаних з проникненням у житло в центральному регіоні України, слід відзначити таке.

Згідно зі статистичними даними, у Київській області 2009 р. було зареєстровано 1365 злочинів, 2010 р. – 1070. Тобто, динаміка росту (зниження) цих злочинів складає мінус 21,6 відсотка. У 2011 р. на відповідній адміністративній території було скоєно 869 аналогічних злочинів, тобто просліджується тенденція зменшення цього виду злочинів. За даними 2012 р. в Київській області скоєно 674 квартирні крадіжки.

Найбільш криміногенним містом в Україні щодо скоєння зазначених вище злочинів у 2009 р., на превеликий жаль, стала столиця нашої держави, місто Київ. У зазначений період зареєстровано 4028 квартирних крадіжок, тоді як на території всієї Дніпропетровської області цей показник складає 4422 злочини. У 2010 р. в Києві було зареєстровано 3928 злочинів, 2011 р. – 4109, а 2012 р. – 3935. Хоча при цьому можливість статистичних помилок. І все ж аналіз цих статистичних даних стосовно крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, дає можливість зробити висновок, що найгірша ситуація в Україні існує в Києві та Київській області.

У східному регіоні підвищеним рівнем скоєння квартирних крадіжок відзначається Донецька область. У 2009 р. було скоєно зазначених злочинів 4032, 2010 р. – 4222, 2011 р. – 3126, 2012 р. – 3040, і не є зрозумілим, чому із цих статистичних даних динаміка росту злочинності зазначеного типу з попереднім періодом складає 9,1 відсотка?

Досліджуючи статистику географії крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, в південному регіоні слід відзначити, що найгірші показни-

ки припадають на Автономну Республіку Крим. Так, 2009 р. зазначених злочинів було зареєстровано 1742, 2010 р. – 2546, динаміка росту цього виду злочинів склала 46,2 відсотка. У 2011 р. відповідних злочинів було скоєно 2763. За офіційними даними МВС України у 2012 р., станом на 20 листопада 2012 р. в АРК було скоєно 2103 квартирні крадіжки; порівняно з попереднім звітним періодом динаміка росту цього виду злочинів склала мінус 14,3 відсотка.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що на основі статистичних даних МВС України можна зробити висновок: у нашій державі у більшості регіонів існує позитивна тенденція до зменшення, як кількісного скоєння крадіжок, поєднаних з проникненням у житло в цілому в Україні, так і відсоткових показників. Водночас динаміка крадіжок, поєднаних з проникненням у житло в найбільших містах України, є негативною. Крім того, на жаль, статистичні показники можуть не враховувати латентних злочинів, адже в певних випадках із різних причин потерпілі не зверталися до органів внутрішніх справ із заявами про скоєння відносно них зазначених вище злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Іванов Ю. Ф.* Кримінологія : [навч. посіб.] / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. – К. : вид-во Паливода А. В., 2006. – 264 с.
2. *Кримінологія* : [учебник] / Под ред. Б. В. Коробейникова, Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. – М. : Юрид. лит., 1988. – 384 с.
3. *Зелинский А. Ф.* Кримінологія : Курс лекцій / А. Ф. Зеленский // Харьков : Прапор, 1996. – 260 с.
4. *Ястребов В. Б.* К вопросу о понятии кримінологической характеристики преступлений / В. Б. Ястребов // Вопр. борьбы с преступностью. – Вып. 37. – М. : Юрид. лит., 1982. – С. 14–20.
5. *Фролова О. Г.* Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : [навчальний посібник] / О. Г. Фролова. – К. : «АртЕк», 1997. – 208 с.

6. *Кримінологія* : [учебник] / Под ред. д. ю. н. В. Н. Бурлакова, д. ю. н. Н. М. Кропачева. – СПб. : Санкт-Петербургский государственный университет, Питер, 2002. – 432 с.

7. *Стан та структура злочинності в Україні* / Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/717134;jsessionid=DA33212DA3A925351044114A6522E6C7>.

8. *Колб О. Г. Установа виконання покарань як суб'єкт запобігання злочинам* : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / О. Г. Колб. – К., 2007. – 509 с.

Брижак А. В. Кримінологічна характеристика крадіжок, поєднаних з проникненням у житло: рівень, структура, динаміка та географія злочину

У науковій статті досліджується кримінологічна характеристика крадіжок, поєднаних з проникненням у житло, визначаються рівень, структура, динаміка та географія цих злочинів.

Ключові слова: власність, крадіжка, поєднана з проникненням у житло, кримінологічна характеристика злочину

Брижак А. В. Кримінологическая характеристика краж, соединенных с проникновением в жилище: уровень, структура, динамика и география преступления

В научной статье исследуется кримінологическая характеристика краж, соединенных с проникновением в жилье, определяются уровень, структура, динамика и география этих преступлений.

Ключевые слова: собственность, кража, соединенная с проникновением в жилье, кримінологическая характеристика преступления.

Brijak A. Description of criminology of the thefts connected with penetration in an accommodation : level, structure, dynamics and geography of crime

Description of criminology of the thefts connected with penetration in an accommodation is investigated in the scientific article, a level, structure, dynamics and geography of these crimes, is determined.

Key words: property, theft connected with penetration in an accommodation, description of criminology of crime.